

Mánudaginn 3. júlí 1989.

Nr. 250/1989. **Oliuverslun Íslands hf.**

gegn

Landsbanka Íslands.

Kærumál. Kyrrsetning. Trygging.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðmundur Jónsson, Haraldur Henrysson og Hrafn Bragason.

Sóknaraðili skaut máli þessu til Hæstaréttar með kæru 20. f.m. Kærður er úrskurður fúgetaréttar Reykjavíkur, upp kveðinn sama dag. Úrskurðurinn er án forsendna skv. 2. mgr. 190. gr. laga nr. 85/1936, en úrskurðarorð er svohljóðandi: „Kröfu gerðarþola, Oliuverslunar Íslands hf., að leggja fram sem tryggingu fyrir kröfu gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands, samtals 69 tryggingarbréf, út gefin af gerðarþola, með veði í eignum félagsins, svo og bankabók nr. 173198, sagða eign gerðarþola, er hafnað.“

Sóknaraðili krefst þess, að hinum kærða úrskurði verði hrundið og lagt fyrir fúgeta að taka til greina þá kröfu hans að leggja fram sem tryggingu fyrir kröfu varnaraðila samtals 69 tryggingarbréf, út gefin af sóknaraðila, með veði í eignum hans, svo og bankabók nr. 173198. Þá krefst hann málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Varnaraðili krefst staðfestingar hins kærða úrskurðar og áskilur sér rétt til að hafa uppi kröfu um málskostnað vegna máls þessa í væntanlegu staðfestingarmáli.

I.

Valtýr Sigurðsson borgarfúgeti, sem kvað upp hinn kærða úrskurð, hefur sent Hæstarétti athugasemdir sínar samkvæmt 27. gr. laga nr. 75/1973, um Hæstarétt Íslands. Gerir hann þar grein fyrir rekstri málsins og segir svo:

„Með beiðni, dags. 29. maí sl., krafðist Landsbanki Íslands kyrrsetningar á eignum Oliuverslunar Íslands hf. til tryggingar gjaldföllnum skuldum hins síðarnefnda við bankann, að upphæð 437.726.328,50 kr., auk vaxta og kostnaðar, sem nánar greindi í gerðarbeiðni. Eftir að gerðarbeiðandi hafði lagt fram tryggingu, var málið tekið fyrir í fúgetarétti 30. s.m. að báðum aðilum viðstöddum. Af hálfu gerðarþola var þá óskað eftir fresti, m.a. til að leggja

fram tryggingu fyrir kyrrsetningarkröfunni skv. 13. gr. 1. nr. 18/1949, um kyrrsetningu og lögbann, og málinu frestað með samkomulagi til 1. júní sl. Við fyrirtöku málsins þann dag lagði gerðarþoli fram greinargerð, þar sem gerð var grein fyrir eignum sem tryggingu til að afstýra gerðinni. Trygging þessi var fólgin í eign gerðarþola á eigin hlutabréfum, hlutabréfaeign í öðrum hlutafélögum auk fjölda skuldabréfa og tryggingarbréfa í hans eigu. Margvíslegur ágreiningur reis um fram boðnar tryggingar, og krafðist gerðarbeiðandi þess, að þeim yrði hafnað og að gerðin næði fram að ganga.

Hinn 2. þ.m. var kveðinn upp úrskurður í fógetarétti þess efnis, að kröfu gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands, að kyrrsettar yrðu eignir gerðarþola, Ólíuverslunar Íslands hf., var hafnað að svo stöddu.

Í forsendum úrskurðarins kemur fram, að fógeti viðurkenndi hluta fram boðinna trygginga að undangenginni virðingu þeirra.

Hinn 6. þ.m., er málið var tekið fyrir í fógetarétti, tilnefndi fógeti þá Stefán M. Stefánsson prófessor og Sigurð G. Guðjónsson hrl. virðingarmenn. Þá voru fógeta afhent gögn þau, er til virðingar kæmu, auk þess sem gerðarþoli afhenti enn frekari tryggingar í formi tryggingarbréfa. Af hálfu gerðarbeiðanda var þess krafist, að virðing færi fram hið fyrsta og sú virðing næði einnig til þeirra tryggingarbréfa, er síðast voru afhent í réttinum. Samtals námu þá fram boðnar tryggingar rökum 530.000.000,00 kr. að áætlun gerðarþola. Málinu var frestað óákveðið, þar til virðingarmenn hefðu lokið störfum.

Í fógetarétti 16. þ.m. var lögð fram um beðin virðingargerð. Þar eru fram boðnar tryggingar flokkaðar í 16 tilgreinda flokka og hver flokkur virtur fyrir sig. Í niðurlagi kemur fram, að tryggingar þessar eru samtals virtar á 215.200.000,00 kr. Að beiðni gerðarbeiðanda og með samþykki gerðarþola var málinu frestað til þriðjudags 20. júní.

Mál þetta var tekið fyrir í fógetarétti 20. þ.m. Þá krafðist gerðarbeiðandi þess, að gerðin næði fram að ganga fyrir 222.726.328,00 kr. auk vaxta og kostnaðar skv. gerðarbeiðni, og var þar um að ræða mismun upphaflegrar kröfu skv. gerðarbeiðni og þess hluta hennar, er hann taldi sig hafa fengið tryggingu fyrir.

Af hálfu gerðarþola komu fram mótmæli gegn þeim almennu sjónarmiðum, er fram komu í virðingargerð, að kyrrsetningarbeiðnin geti leitt til gjaldprotaskipta á búi gerðarþola og til riftunar á þeim tryggingum, er fram voru boðnar, og því mótmælt, að þau sjónarmið væru lögð til grundvallar virðingu. Var þar einkum átt við virðingu á 28% af hlutabréfum í gerðarþola, er virt voru á 5.000.000,00 kr. sem trygging, en gerðarþoli hafði talið nafnvirði 120.000.000,00 kr. Þá voru bókaðar athugasemdir gerðarþola við virðinguna að öðru leyti. Fógeti tók ágreining þennan til úrskurðar. Úrskurður þessi, sem kveðinn var upp í réttinum, var án forsendna og er svohljóðandi:

„Tryggingar þær, sem gerðarþoli, Olíuverslun Íslands hf., hefur boðið fram og lágu til grundvallar virðingargerð, dags. 14. júní 1989, skulu metnar á 215.200.000,00 kr. sem trygging fyrir greiðslu á kröfum gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands.“

Við úrskurð á þessu ágreiningsefni kom m.a. til skoðunar verðmat á 28% hlutabréfa í gerðarþola. Þar féllst fógeti á þau sjónarmið, er fram koma í virðingargerð og hafa áhrif á virðinguna, í fyrsta lagi, að rekstrar- og efnahagsreikningur félagsins fyrir árið 1988 væri óendurskoðaður, í öðru lagi, að gangverð hlutabréfanna væri ekki skráð á hlutabréfamarkaði, og í þriðja lagi, að fram komin gerðarbeiðni kynni að leiða til gjaldþrots gerðarþola. Þá taldi fógeti, að almennt yrði að fara varlega í mat á tryggingum, sem boðnar væru fram í hlutabréfum í félagi, er gerðin beindist að, í þeim tilgangi að afstýra gerðinni. Það væri tvímælalaust gerðarþola að sýna fram á, hvert verðmæti þeirra væri. Óvissa í því efni yrði ekki talin gerðarbeiðanda í óhag.

Þar sem fógeti féllst að öðru leyti á sjónarmið virðingarmanna um aðrar tryggingar, kvað hann upp úrskurð þennan, enda hefur hann um það úrskurðarvald skv. 2. mgr. 12. gr., sbr. 1. mgr. 13. gr., laga nr. 18/1949.

Að gengnum úrskurði gerði gerðarþoli kröfu til, að skilað yrði tryggingu í 28% af hlutabréfum í Olíuverslun Íslands hf., þar sem brostnar væru forsendur fyrir að bjóða þau sem tryggingu vegna hinnar lágu virðingar. Gerðarbeiðandi mótmælti þessari kröfu. Fógeti tók ágreininginn til úrskurðar og kvað upp svohljóðandi úrskurð án forsendna:

„Kröfu gerðarpóla, Olíuverslunar Íslands hf., að tryggingum í 28% hlutafjár í Olíuverslun Íslands hf. verði skilað, er hafnað að svo stöddu.“

Til grundvallar þessum úrskurði lá það mat fógeta, að hlutabréf þessi hefðu verið boðin gerðarbeiðanda sem trygging án fyrirvara til að afstýra kyrrsetningu. Í úrskurði fógetaréttar 2. júlí sl. hefði þessi trygging verið metin gild að fenginni virðingu. Þar sem virðing hafi farið fram og gerðarbeiðandi fallist á þá tryggingu, geti gerðarpóli ekki nú tekið trygginguna til baka, enda hafði hann þá ekki komið fram með nægar tryggingar fyrir kyrrsetningarkröfunni í heild og kyrrsetning ekki farið fram í eignum gerðarpóla.

Að þessum úrskurði gengnum kvaðst gerðarpóli kæra báða úrskurðina til Hæstaréttar Íslands. Fógeti ákvað engu að síður eftir kröfu gerðarbeiðanda að fram halda gerðinni með heimild í 4. mgr. (sic) 25. gr. l. nr. 18/1949.

Af hálfu gerðarpóla var þá óskað að leggja fram frekari tryggingar til að afstýra kyrrsetningu. Afhenti hann í réttinum 15 tryggingarbréf, út gefin af Olíuverslun Íslands hf., með veði í fasteignum félagsins, samtals að nafnvirði 128.900.000,00 kr., auk 54 tryggingarbréfa, út gefinna af sama, með veði í skráningarskyldum ökutækjum, samtals að nafnvirði 110.500.000,00 kr. Þá krafðist gerðarpóli, að tryggingarbréf, er áður höfðu verið boðin fram sem trygging og virðingarmenn ekki virt (tryggingarbréf í 16. flokki virðingargerðar), yrðu talin tryggingarhæf. Enn fremur var gerð krafa um, að bankabók nr. 173198 með inneign 12.700.000,00 kr. í vörslum gerðarbeiðanda, en talin eign gerðarpóla, yrði metin sem trygging í þessu sambandi. Af hálfu gerðarbeiðanda var mótmælt fram boðnum tryggingum, þar sem aðeins eitt tryggingarbréfa væri þinglesið, ekki lægju fyrir upplýsingar um verðmæti eigna né kvaðir, auk þess sem tryggingarbréf í lausafé væru aðeins út gefin af einum aðila. Þá var því mótmælt, að bankabók nr. 173198 væri eign gerðarpóla. Fógeti tók ágreining þennan til úrskurðar og kvað upp svohljóðandi úrskurð án forsendna:

„Kröfu gerðarpóla, Olíuverslunar Íslands hf., að leggja fram sem tryggingu fyrir kröfu gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands, samtals 69 tryggingarbréf, út gefin af gerðarpóla, með veði í eignum félagsins svo og bankabók nr. 173198, sagða eign gerðarpóla, er hafnað.“

Af hálfu gerðarþola var úrskurður þessi einnig kærður til Hæstaréttar Íslands.

Með úrskurði þessum féllst fógeti á þau sjónarmið gerðarbeiðanda, að tryggingarbréfin fullnægðu ekki réttum formskilyrðum til að teljast tryggingarhæf. Þar fyrir utan taldi fógeti, að slík tryggingarbréf með veði í eignum skuldara væru ekki almennt hæf sem trygging til að afstýra kyrrsetningu. Hins vegar var litið svo á, að eignir þær, sem settar voru að veði skv. þessum tryggingarbréfum, kynnu að koma til skoðunar við framkvæmd kyrrsetningar, ef úr yrði. Hvað varðaði bankabók nr. 173198, taldi fógeti, að gerðarþola bæri að greiða kröfuna með inneign á nefndri bók, ef eignarréttur að henni væri óumdeildur.“

II.

Kyrrsetning fjármuna fer fram til að tryggja gerðarbeiðanda andlag aðfarar fyrir kröfu, sem er ekki enn aðfararhæf. Geti gerðarþoli bent á tryggingu fyrir kröfu gerðarbeiðanda, er kyrrsetning óþörf. Lög nr. 18/1949 banna ekki gerðarþola að leggja fram veð í eignum sínum til tryggingar, svo að kyrrsetningu verði afstýrt. Hvergi er þess getið, að veðbréfi þurfi að vera þinglýst, þegar það er boðið fram sem trygging.

Í 15. gr. laga nr. 18/1949 segir: „Gerðarþola er rétt og skylt að boði fógeta að benda á fjármuni til kyrrsetningar, enda skal fara að óskum hans um það, hvað kyrrsetja skuli, gerðarbeiðanda að meinalausu. ...“ Sömu sjónarmið hljóta að gilda um fram boðnar tryggingar.

Fallast ber á það með gerðarbeiðanda, að ekki liggi fyrir nægar upplýsingar um verðmæti eigna né kvaða, til þess að bréfin geti talist tryggingarhæf. Þá skortir á um útgáfu fram lagðra tryggingarbréfa í lausafé. Meðan sóknaraðili bætir ekki úr því, sem á skortir um tryggingarhæfni bréfanna, ber fógeta að hafna fram boðnum tryggingum. Þá skortir enn nægar upplýsingar um bankabók nr. 173198, svo að hún verði talin tryggingarhæf. Gerðarþoli bauð að nýju fram tryggingarbréf samkvæmt 16. flokki virðingargerðar. Í dómi í máli nr. 246/1989 milli sömu aðila er komist að þeirri niðurstöðu, að fógeti hafi ekki enn lagt úrskurð á tryggingarhæfni þeirra bréfa. Ekki verður litið svo á, að hann geri það heldur með þessum

úrskurði. Með hliðsjón af 15. gr. laga nr. 18/1949 bar fólgeta að inna sóknaraðila eftir skýringum á fram boðnum tryggingum, og var rétt að gefa honum skamman frest til skýringa og lagfæringa á fram lögðum skjölum, áður en hann kvað upp úrskurð sinn. Rétt er því að fella hinn kærða úrskurð úr gildi og líta svo á, að sóknaraðili eigi þess enn kost að lagfæra tryggingarbréfin, áður en fólgeti tekur ákvörðun að nýju.

Hvor aðili skal bera sinn kostnað af máli þessu.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði úrskurður er felldur úr gildi.

Hvor aðili skal bera sinn kostnað af málinu.
